

MI LENNE VALÓJÁBAN A TANÍTÓK ÉS A TANÁROK FELADATA? (6. RÉSZ)

Ma minden nevelő-oktatót, óvónótól az egyetemi tanárig (professzorig) pedagógusként szokás definiálni. A köztudatban az maradt meg, hogy ezen elnevezés az ógörögöktől került hozzánk. Ám, mint tudjuk, ők azokra a rabszolgákra vonatkoztatták, akik a gyerekeket az iskolákba kísérték, tehát amolyan gyerekfelügyelők voltak. Nem tudom, felmerül-e valakiben a kérdés, ha a pedagógusok feladata ennyiben kimerült, akkor a szkolékban kik tanították a görög lurkókat. (Kizárólag a fiúkat, mert a lányokat legfeljebb az anyjuk tanította meg írni-olvasni.) Ha azt mondanám, a didaktikusok, valószínűleg sokan meglepődnének. Pedig merem állítani, nem tévedek. Ugyanis a magyar Akadémiai Kiadó által közreadott Pedagógiai lexikonban erről a következő szócikk olvasható: „didaszkalosz (gör. tanító): az ókori Athénban és más görög városokban alsó és középfokon az oktató személy. A ~ általában minden tantárgyat tanított a testnevelés, illetve a sport, a zene és az ének kivételével; ezeknek a tanítása paidoptribész (sport), ill. kitharisztész (zene) feladata volt. A ~ mint önálló foglalkozás akkor jelent meg, amikor az antik demokrácia terjedésével a gyermek rendszeres oktatása mindinkább társadalmi igénygé lett, s a csoportos oktatás kiszorította az arisztokratikus hagyományokon alapuló egyéni nevelést.” Ez a folyamat Athénban minden valószínűség szerint i. e. az 5. sz. elején indult meg. A tanítók „magánvállalkozók” voltak, akik a „szkolé”-jüket, vagyis az iskolájukat a gyerekek után szedett tandíjból tartották fenn. „Egy ~ keze alatt 10-14 éves gyerekek kb. 60-100 fős csoportokban osztatlan oktatásban vettek részt; az önálló ~ munkája támogatására alkalmazhatott segédtanítót (hüpodidaszkalosz) is.” Száz év elteltével (i. e. 4. sz.) a görög városokban már „alapítványi” iskolák működtek, és nem vállalkozók, hanem „fizetett alkalmazottak tanítottak bennük. A fizetésük kb. 40 drachma, (egy szakmunkás havi átlagbérének kb. másfélszerese). Mivel a ~ oktatómunkája csak elemi fokú ismereteket közvetített (betűvetés, nyelvtan, fogalmazás, elemi számtan és mértan), képesítéshez ekkor sem kötötték munkáját. Legtöbbször – egykor „jó nevelésben” részesült – lecsúszott arisztokraták vállalták ezt a pályát. Hadd jegyezzem meg, 2500 évvel később én is amolyan didaszkaloszként indultam el a pedagógusi életpályán a szűkebb pátriámban, egy állami birtokon (hajdani földesúri birtok), a csilizközi Füzes-pusztán. Bár nem voltam lecsúszott arisztokrata, de mint szerény körülmények között élő kisparaszti család gyermeke, a szüleim által jó nevelésben részesültem, melynek lényege a szociális érzékenység volt. Tarsolyomban ezzel a hamuban sült pogácsával indultam el szerencsét próbálni a hajdani királykoronázó városba, Pozsonyba. „Véletlenül” épp abban az időben, az 1950-es évek elején nyíltak meg újra Dél-Szlovákiában a magyar iskolák, miáltal igen nagy szükség lett az olyan didaszkaloszokra – merthogy azokat, akiket a háború megkímélt, elsodorta őket az 5 évig dúló politikai hurrikán –, akik a Dél-Szlovákiában maradt magyar szülők csemetéinek elemi fokú ismeretek közvetítésére – anyanyelvükön. Jelentkeztem hát a Duna utcai tanítóképzőbe, ahol sikeres felvételi vizsga letétele után, négyéves képzésben részesültem. Minket már paidoptribészeknek és kitharisztészeknek, vagyis testnevelés, ének-zene (hangszerkezelés), valamint rajz tanítására is felkészítettek. Miután befejeztük a tanulmányainkat, ránk a 6-11 éves gyerekek (fiúk, lányok) nevelését-oktatását bízta a járási tanfelügyelők. Hozzám, vagyis a kezem alá – még az 1950-es években is használatosak voltak e szlogenek – 1.-től 5. évfolyamig, összesen 25 tanuló, tehát a település összes magyar ajkú gyereke került egy osztatlan osztályba. Mindössze 20 évesen lettem e kisiskolának az igazgatója, osztályfőnöke és szabadidős nevelője egy személyben. Viszont a fizetésem, e „felelős megbízatások” összevonása révén is messze elmaradt a valahai „40 drachma” értékétől. Jó, ha elérte a korunkbeli munkás havi fizetésének az egyharmadát. És jóval később, amikor már – a tanulók számát illetően – egy ötvenszer nagyobb városi iskola, régi kifejezéssel élve „rektora” lettem, havi fizetésem akkor is csak egy közepes nagyságú üzem vezetőjének a félhavi járandóságával, ha felért. Ám semmi okom sem lehetett panaszra, mert még kezdő „paddegógus” koromban sem kellett foltos ülepű nadrágban járnom, mint némelyik falusi, görögösen hüpodidaszkalosznak, vagyis beosztott tanítónak évtizedekkel előbb. Tehát az 1950-es évek végén mégsem ok nélkül szólított bennünket „tisztított paddegógusoknak” a járási nemzeti bizottság alelnöke a tanítónapi ünnepségen. Sőt később azt is megéltem, hogy feleségemmel, aki a pozsonyi képzőben iskolatársam volt, majd a házastársam lett, a nyári szünidők alatt, a tanításon kívül az ifjúság körében végzett kulturális tevékenységünkért jutalmul a pedagógus szakszervezet által szervezett, hazai tanulmányutakon vehettünk részt, sőt néha még külföldön is, ám kizárólag a kelet-európai országokban. Ezek nem olyan napozással, henyéssel, dögunalommal teli „üdülések”, bár néha ilyesfélékre is jutott egy-két nap, hanem túlnyomórészt rengeteg élményt adó múzeumok, skanzenek, képtárak, színházak, könyvesboltok, arborétumok, állatkerti látogatások és természetjárások voltak. Amikor pedig a „szakszervezeti kirándulások” az ismert okoknál fogva abbamaradtak, nyári pedagógiatáborokban szerezhettünk új, legalábbis újnak mondott szakmai ismereteket. Félreértés ne essék, ezek sem voltak lebecsülendők, az elszállásolásokat illetően az előzőek sem valami fényűzőek, meg teljesen ingyenesek sem. Épp a tanítói igényeinknek, illetve pénzvágyunknak feleltek meg.

Mindazonáltal azt is meg kell jegyeznem, a tanítókra kezdettől fogva úgy tekint a társadalom, nyíltabban kimondva az egymást váltó politikai-gazdasági rendszerek vezetői (hivatalnokai) és talán a lakosság értelmiségi rétegének a nagyobb része is, mint szerény ismeretekkel rendelkező, de valójában semmilyen szakmához sem értő, ezért könnyen lecserélhető, amúgy szolgálatkész, de ideológiailag kevésbé megbízható, az anyagiak iránt kisigényű, tehát sorsukkal többé-kevésbé megbékélt, szellemi foglalkozású alkalmazottakra. Sőt, mint az épp hatalmon levő rendszernek a lakáijaira. Ez bizony előítéletekkel és ellentmondásokkal teli pontatlan hozzáállás. És fölöttébb lehangoló, igazságtalan és még megalázó is. Hogy mi lehet ennek az oka? Szerintem eleve, vagyis a két és fél ezer évvel ezelőtti kezdeteknél, mindjárt rossz irányt vett a státuszba történő besorolásuk. Kezdődött a házi szolgaként való alkalmazásukkal, s e megítélésük sajnos a közoktatás-

ban betöltött szerepükkel sem változott meg. Kivéve azt a néhány száz évet, amikor középkori iskolákban (kolostorokban) szerzetesek tanítottak, a zárdákban pedig apácák. Az újkori nemzetállamok iskoláiban viszont a világi tanítóokra már ráillett volna a nép/nemzet szolgálói, vagy ahogy Gárdonyi Géza nevezte őket, a nemzet napszámosai kifejezés. Főleg azokután, hogy az ország határain kívül rekedt magyarok esetében a nemzetmentés feladata is szinte teljes mértékben rájuk hárult. A 20. században ez kétszer is megtörtént. Nincs még egy foglalkozási ág (nevezzük szakmának), melyet annyi, olykor fellengzős, magasztaló, mások lekicsinylő szavakkal illettek volna, mint az övékét. Vagyis a miénket. Ehhez sajnos a szakma, illetve annak korifeusai is nagyban hozzájárultak. Ha számba vesszük, kik képviselték térségünk kormányaiban az oktatásügyet, elvéve akadt közöttük átfogó szakmai ismeretekből jól felkészült pedagógus. Ha mégis, nekik édeskevés lehetőséget adtak arra, hogy korszerűsítsék az alap- és a középiskolákban folyó nevelés-oktatást. A pedagógusképzésbe pedig végképp nem volt, nincs és talán sohasem lesz beleszólási joguk. Ugyanis ez a parlamentek hatáskörébe tartozik. Az egyetemeknek viszont kitartóan ragaszkodniuk kell az akkreditált tanulmányi programjaikhoz, melyeken nem olyan egyszerű dolog szerkezeti változtatásokat véghezvinni. Náluk a hangsúly inkább a tudományosságra, illetve a rációra esik, az alsó és középfokú nevelés-oktatásban (nem mindegy a fogalmak sorrendje), vagyis a gyakorlatban viszont az érzelmek, szakkifejezéssel, emóciók az elsődlegesek. Hiszen már elég régen tudott, hogy a gyerek a körülötte levő, rá hatással bíró világot mindenekelőtt az érzelmeivel közelíti meg, és általuk fogja fel. Az érzelmi emlékek sokkal mélyebbek és tartósabban, mint az értelmi képességek által feldolgozottak. E tényekre még majd sokszor kitérünk. Ez nem azt jelenti, hogy nem kellene a tanárjelölteknek belekóstolniuk, azaz megismerniük a kutatási módszereket, hanem azt, hogy a választott tantárgyaikon kívül még két olyan szakterület is létezik, melyekre, ha nem készülnek fel alaposan, a csőd szélére kerül, vagy már oda is jutott az egész nevelési-oktatási rendszer. Szoktam mondani az alap- és a középiskolai tanítóknak (tanároknak), leegyszerűsítve három kulcskérdés megoldására kell felkészülniük lenniük. Tudniuk kell, hogy kiket nevelnek-oktatnak, mit kell megtanítaniuk nekik, és nem utolsósorban, hogy miként. Tehát a szaktantárgyak részletes ismeretén, ha úgy tetszik, oktatástanon (didaktika) túl éppúgy felkészülniük kell(ene) lenniük: nevelélméletből (neveléstörténetből), nevelésszociológiából, pedagógiai pszichológiából, illetve humánétológiából, egyszóval emberismeretből (bár ez nem éppen ugyanaz, mint az előbbieket külön-külön), valamint módszertanból. Közöttük semmi esetre sem alakulhat(na) ki arányeltolódás a szaktantárgyak javára, mert különben minden marad a régiben. Már is hallom a közbeszólásokat. Hiszen ezeket mind tanulják a főiskolákon, most már az egyetemeken! Igen. Bár nem mindet, de amit mégis, csak amolyan melléktantárgyaként, melyekre, a vizsgákra való felkészülések idején – főleg a felső tagozatos, illetve a középiskolai tanárjelöltek – amolyan fölösleges és hasznavehetetlen dolgokként tekintenek. Szlovákiában két-, azaz háromlépcsős pedagógusképzés folyik. Azonban nem találok még olyan felső tagozatos kollégával, akinek csak bakkalaureátusi végzettsége, azaz Bc. titulusa lett volna. Holott az egyetemi tanulmányai első szakaszát államvizsgával kellett „befejeznie”. Viszont eléggé gyakori, hogy egy-egy alsó tagozatos tanító, vagy óvónő, doktori «PaedDr.» titullussal büszkélkedhet, a felső tagozatos pedig – anélkül, hogy előbb „kisdoktori rangot” szerzett volna, bár ez nem szabály –, PhD-vel. Hogy ennek mi az oka, vagy inkább a célja? Azt döntsék el mások. Azt viszont már több alkalommal is leírtam, hogy annak idején engem sokszor bosszantott, ha a szaktantárgyakat tanító kollégáim közül némelyek, akik csupán a napi kötelességüket végezték, vagyis az órákat letanították, magukat mégis matematikusnak, fizikusnak, kémikusnak, történésznek, nyelvésznek stb. nevezték. Bár előfordulhatott, hogy némelyikük a figyelemre méltó kutatásai révén az is volt, de miért szégyen az, ha valaki egyszerűen pedagógus? Csak közben ne felejtse el, hogy igazán az legyen!

Még egy dolog, amiről nem lenne szabad megfeledkeznünk. Mégpedig arról, hogy miként a tudományoknak és a művészeteknek, úgy a pedagógiának is megvan a maga története, ami azt jelenti, hogy egy olyan folyamatról van szó, amelyet bármilyen külső hatások érik, soha nem lenne szabad megszakadnia. Erről szól majd a következő fejezet, valamint a továbbiak némelyike.

| Fotó: www.freepik.com